

Raamatun pitkäikäisyyden salaisuus

Timo Joutsivuo

Mooseksen kirjan patriarkat olivat pitkäikäisiä: Aadam 930, Set 912, Enos 905, Kenan 910, Mahalalel 895, Jered 962 ja koko Raamatun ikäpresidentti Metuselah (Metusalem) 969 vuotta. Raamatun nykylukija ei yleensä takeru näihin vuosiin vaan pitänee niitä kuvitteellisina tai metaforisina lukuina. Tällainen suhtautuminen patriarkkojen pitkäikäisyyteen on kuitenkin suhteellisen myöhäinen ilmiö. Pitkään lukuja pidettiin todellisina. Länsimaiselle kulttuurille tyypillisesti jo kirkkoisat alkoivat etsiä patriarkkojen pitkäikäisyydelle luonnollisia selityksiä. Näin tehtiin aina 1700-luvulle asti.

Aluksi on syytä luoda katsaus paratiisiin. Pitkän elämän kannalta tilanne oli paratiisissa otollinen. Ihminen oli kuolematon. Mutta myös tämä olotila vaati selityksensä. 1200-luvulla merkittävän tieteellisen selityksen tarjosi ”enkelimäinen opettaja” Tuomas Akvinolainen (n. 1224–1274). Hänet tunnetaan myös antiikin filosofin Aristoteleen kristillistäjänä, toisin sanoen hän muokkasi pakanafilosofin ajattelun sopusointuun kristinuskon kanssa. Aristoteleelta Tuomas myös ammensi selityksensä sekä Aadamin ja Eevan elämän ikuisuudelle että sille, miten tuo kuolematomuus heidän yltään lipesi.

Aadam rakentui elementeistä maa, vesi, ilma ja tuli, kuten kaikki muukin kuunalisessa maailmassa. Siksi Aadam oli myös jatkuvan muutoksen ja häviämisen tilassa. Aadamin ruumis oli luonnolliseen kuolemaan johtavan prosessin armoilla. Aadam ei kuitenkaan kuollut, mikä johtui Tuomaan mukaan siitä, että Jumala oli varustanut Aadamin sielun yliluonnollisella kyvyllä, jonka avulla hän pystyi pitämään luonnollisen ruumista heikentävän prosessin kurissa. Syntiinlankeemuksen jälkeen maailmaan saapunut ihmisen kuolevaisuus selittyi helposti sillä, että kyseinen kyky otettiin ihmiseltä pois.

Tulkinnasta kasvoi esiin näkemys, jonka mukaan paratiisissa sielu oli kyennyt hallitsemaan ruumista. Siksi kuoleman tulo maailmaan tarcoitti ruumiin irtaantumista sielun hallinnasta.

Toisinaan Jumalan armolahjan välikappaleeksi nähtiin ikuisen elämän puu, josta Aadamilla ja Eevalla oli oikeus syödä. Puun hedelmät olivat universaali lääke ikääntymistä ja sen tunnusmerkkejä vastaan, sillä ne palauttivat ihmisen voimat ja ylläpitivät hänen luomisessa saamaansa luontaista terveyden tasapainotilaa. 1700-luvun alussa kirjoittanut englantilainen mystikko Eugenius Philalethes tulkitsi elämän puun yhdistäneen sielun ja ruumiin niin, etteivät vuodet voineet niitä erottaa.

Näissä paratiisi-pohdinnoissa korostuu kaksi asiaa. Ensinnäkin alkuperäistä kuolematomuutta pidettiin Jumalan armolahjana, samalla kun Aadamin ja Eevan fyysistä rakennetta pidettiin nykyihmiseen kaltaisena. Toinen merkillä pantava seikka on sielun ja ruumiin elimellinen yhteys. Ihminen oli sielun ja ruumiin muodostama kokonaisuus, hänessä henki ja materia kohtasivat harmonisesti. Vasta syntiinlankeemus tuotti erillisyyden näiden kahden ihmisyyden puolen kanssa: sielu säilytti kuolematomuutensa, kun taas ruumiin osaksi tuli kuolema.

Paratiisista karkotuksen jälkeen

Ikääntyminen tuli sanan varsinaisessa merkityksessä maailmaan vasta syntiinlankeemuksen jälkeen. Vasta perisyntin tulo ihmisen osaksi toi maailmaan kuoleman. Joidenkin tulkintojen mukaan koko syntiinlankeemuskertomus olisikin alunperin tehty selittämään ihmisen kuolevaisuutta.

James G. Frazer on jopa ehdottanut, että kansanperinteessä, jonka pohjalta Genesis kirjoitettiin, ei olisi aluksi ollut lainkaan mukana hyvän ja pahan tiedon puuta vaan elämän ja kuoleman puut. Tässä traditiossa käärmeen rooli oli hämätä Aadam ja Eeva syömään väärästä puusta, ja palkkioksi käärme sai kyvyn uudistua säännöllisesti nahkansa luomalla mutta rangaistukseksi se joutui ”matelemaan vatsallaan”. Tulkinnan mukaan paratiisista karkotuksen syynä oli virhe, ei Jumalan käskyn täyttämättä jättäminen. Raamatuun kuitenkin kirjautui aivan toinen kertomus,

jossa kuolema yhtä lailla tuli ihmisen osaksi mutta hänen itsensä vuoksi

Vaikka armolahja tai ihme oli patriarkoilta viety, he nauttivat silti huomattavan pitkistä elämäntaipaleista. Tähän tarjottiin usein selitykseksi, että pitkät elämä oli välttämättömyys maailman kansoittamiseksi. Jotta vähästä alkuihminen joukosta saataisiin kansoja aikaiseksi, heidän tuli olla pitkäikäisiä ja lisääntymiskykyisiä pitkät tovit. Jo kirkkoisä Augustinus (356–430) oli ehdottanut tätä vaihtoehtoa. Tätä tukivat myös monien kansojen kertomukset, joiden mukaan ”muinaiset” olivat eläneet huomattavasti pitempään kuin oman ajan ihmiset. Patriarkkojen aika-kausi oli kultainen aika-kausi, joka oli yhteinen koko ihmiskunnalle.

Maailman kansoittaminen antaa jumalallisen syyn pitkäikäisyydelle mutta ei kerro mitään luonnollisesta syystä. Miksi patriarkat paratiisista karkottamisen jälkeen saattoivat elää niin pitkään, vaikka heillä ei ollut tukenaan elämän puuta ja paratiisin luonnon puhtautta?

Selityksissä nousee esiin neljä keskeistä tekijää. Ensinnäkin paratiisista karkottamisesta ei vielä ollut kulunut paljoa aikaa, minkä vuoksi ihmisen sisäisessä rakenteessa säilyi muistumia alkuperäisestä täydellisyydestä. Muinaiset olivat olleet jättiläisten sukua, mikä ajatus toistuu usein antiikin kirjallisuudessa ja johon myös esimerkiksi kirkkoisä Augustinus uskoi. Ihmiset olivat luonnostaan vahvempia, ja lisäksi heidän sisäelimensä ja ruumiin toimintansa olivat erinomaiset.

Toinen tekijä perustui luonnon puhtauteen eli luonnon luomisessa saamaan neitseelliseen olemuksen. Eugenius Philalethes selitti, että maa oli patriarkkojen aikaan edelleen uusi ja nuori ja sen hedelmät ravitsevampia kuin myöhempinä aikoina. Luonto oli hedelmällinen, eikä mikään ollut muuttanut sen hyvyyttä. Väitettiin myös, että patriarkkojen aikaan kasvit ja juuret vaikuttivat voimakkaammin ja olivat mehukkaampia kuin ”nykyaikana”.

Kolmanneksi patriarkkojen ajalla ihmiset olivat viisaampia kuin myöhemmin, minkä ajatuksen allekirjoitti esimerkiksi uskonpuhdistaja Martti Luther. Tuolloin ihmiset osasivat hyödyntää paremmin luonnon antimia, ja he tunsivat yrttien hedelmien ja kivien ominaisuudet.

Kaupungistumisen edetessä 1600–1700-luvulla alettiin väittää, että patriarkkojen pitkä elämä johtui siitä, että he elivät maaseudun rauhassa eivätkä saasteisissa ja tavoiltaan turmeltuneissa kaupungeissa. Patriarkkojen pastoraalinen elämäntapa ja yksinkertainen ruokavalio asettuivat kaupunkien kiihkoa, luksusta ja mässäilyä vastaan.

Vedenpaisumus muuttaa kaiken

Edellä mainitut pitkäikäisyyden arkkityypit elivät tai olivat syntyneet ennen vedenpaisumusta. Tämä tapahtuma muodostikin selvän rajapyykin ihmiskunnan elämäkaaren pituudelle. Sen jälkeen raamatulliset elämät alkoivat lyhettä, vaikkakaan eivät aivan niin jyrkästi kuin mitä Jumala vedenpaisumuksen yhteydessä ilmoitti: ”Minä en anna elämän hengen asua ihmisessä mitenkään kauan tahansa. Ihminen on lihaa, heikko ja katoava. Olkoon siis hänen elinikänsä enintään satakaksikymmentä vuotta.” (1. Moos. 6:3) Psalmeissa ihmisen elontaival pudotetaan 70–80 vuoden tienoilta. (90:10)

Mitä vedenpaisumuksessa sitten tapahtui selästä, että pitkän elämän edellytykset olisivat kaikonneet? Myöhäiskeskiajalla roomanjuutalainen Immanuel Ben Solomon (n. 1270–1330) selitti asiaa tavalla, josta myöhemmin kehittyi perusteoria:

”Mutta kun päivät kuluivat, pahentunut materia lisääntyi. Samalla materiaan epäjärjestys kasvoi suuremmaksi. Näin tapahtui erityisesti vedenpaisumuksen aikana, jolloin kaikki elolliset olennot kuolivat, ilma saastui ja tuli likaiseksi, kun se aiemmin oli ollut puhdas ja kirkas. Tämä on ollenainen syy siihen, miksi vedenpaisumuksen jälkeen syntyneet ihmiset elivät lyhyemmän ajan.”

Elämän lyhenemisen prosessi oli siis jo käynnissä vedenpaisumuksen aikaan mutta se kiihdytti kehitystä. Se oli alkanut paratiisista karkotuksen jälkeen. Silloin kuolema ja pilaantuminen olivat tulleet maailmaan. Mitä kauemmaksi lähtöpisteestä tultiin, sitä suuremmaksi pilaantumisaste nousi. Kysymys oli paitsi välittömästä saastuneen materiaalin lisääntymisestä myös luonnon voimien vähenemisestä. Yrtit, kasvit ja hedelmät olivat vähitellen menettäneet osan alkuperäisestä hedelmällisyydestään. Vaikka Jumala olikin jättänyt luontoon parantavia ja elämää pidentäviä yrttejä ja kasveja, tämä ei pystynyt korvaamaan alkuperäisen puhtaan luonnon kadottamista.

Skotlantilainen lääkäri George Cheyne dramatisoi 1700-luvun alussa vedenpaisumuksen välttämättömyyttä huomauttamalla, että jos pahuuden valtaamien ihmisten olisi sallittu elää pitkiä aikoja, koko maanpiiri olisi muuttunut helvetiksi. Tämän estämiseksi Jumala oli antanut ihmisten kasvisruokavalion korvautua liharavinnolla. Lisäksi ihmiset alkoivat valmistaa ”keino-tekoisia alkoholijuomia” eli väkeviä alkoholijuo-

mia, esimerkiksi punssia. Ihmisen sisäelimet eivät kenneet kunnolla sulattamaan sen enempää lihaa kuin vahvoja alkoholeja saatikka vastustamaan niiden aiheuttamia "diabolisia passioita". Tuloksena oli elinkaaren lyheneminen.

Elämää ei myöskään voinut palauttaa entisiin mittoihin vegetaristiksi ryhtymällä, koska eläinravintoa ei voinut välttää edes kasvisruokavaliioon pidättäytymällä. "Hyönteiset syntyvät ja asustavat vihanneksissa itsessään emmekä juuri koskaan nielaise kasvia tai juurta niin, ettemme samalla tuhoaisi lukemattomia eläimenalkuja", kirjoitti Cheyne.

Vedenpaisumus oli lähes täydellinen vedenjakaja ihmiskunnan ja luonnon historiassa. Maailma oli toinen vedenpaisumuksen jälkeen. Kysymys ei ollut vain ihmisen elontapaleen lyhenemisestä, vaan koko ihmisen elinympäristön täydellisestä muutoksesta. Maailma oli vielä paratiisista karkotuksen jälkeenkin jokseenkin samanlainen kuin mitä se oli ollut luomisesta lähtien. Englantilainen piispa Thomas Burnet esitti 1680-luvulla, että vedenpaisumuksen yhteydessä Maapallo sai ropuliaiset muotonsa, silloin syntyivät vuoristot, rotkot ja laaksot. Kaunis alkuperäinen maailma tasaisine lämpötiloineen ja harmonisine muotoineen katosi julmasti revityn ja sääoloiltaan kaaottisen maailman tieltä. Samalla myös elinolosuhteet heikentyivät ja ihmisten elinkaaret lyhenivät.

Newtonin painovoimateorian tultua tunnetuksi ranskalainen kreivi Buffon toi julki ajatuksen, että nimenomaan painovoima olisi ollut syyllinen ihmisten elinikien laskuun. Teorian mukaan painovoima olisi aikojen kuluessa kasvanut, jolloin ihmiset joutuivat kuluttamaan itseään enemmän sen vastustamiseksi.

Yhden teorian mukaan koko prosessissa oli kysymys väestöpolitiikasta. Englantilaisen 1700-luvulla eläneen väestötieteilijän Thomas Shortin mukaan luomisen ja vedenpaisumuksen jälkeen suuremmat eliniät olivat tarpeen, koska maailma piti saada nopeasti kansoitettua. Kun väkeä oli tarpeeksi, tarvittiin toistamiseen "erityistä kaitsemusta", mutta nyt siitä syystä että ihmisten eliniät saatiin pudotettua sopivaksi väkiluvun aisoissa pitämiseksi. Sopiva ihmisen elinkaari oli tässä mielessä 70–80 vuotta eli sama, mikä ihmisille määritettiin Psalmeissa.

Kyseenalaistaminen

1700-luvulla skeptiset äänensävyt edellä kuvatun kaltaisten pohdintojen tarpeellisuudesta alkoivat huomattavasti lisääntyä. Mitä pidemmälle uudella ajalla tultiin, sitä useammin epäilevät tuomaat alkoivat väittää, etteivät patriarkkojen ja muiden "muinaisten" korkeat iät olleet todellisia vaan myyttejä tai virheellistä tietoa. Samalla myös pitkäikäisyyttä puolustelevia argumentteja alettiin kritisoida.

Aluksi Raamatun tietoja ei sinällään väitetty disinformaatioksi, vaan väitettiin, että kyseessä oli ajanlaskun erilaisuus. Koska maailma oli muutenkin erilainen ennen vedenpaisumusta, niin miksei myös vuosi olisi voinut olla eri mittainen. Näin Raamatun pitkäikäisyyskertomukset pitivät paikkansa omassa ajassaan mutta nykypäivän kielenkäytössä ne täytyi muuttaa oman ajan vuoksi. Ehdotusten mukaan patriarkkojen aikakauden vuosi vastasi joko nykyistä yhtä kuukautta tai yhtä vuodenaikaa eli kolmea kuukautta.

Kopernikaanisen vallankumouksen jälkeen oli lisäksi mahdollista väittää, että erilaiset mulistukset olisivat hidastaneet Maan pyörimisliikettä, jolloin luonnollisesti päivän pituus olisi kasvanut. Vastaavasti esitettiin, että Maan pyörimisliike oli vähitellen hidastunut kitkan vaikutuksesta, mistä johtuen päivien ja vuosien ajassa mitattu pituus oli kasvanut.

1700-luvun lopulla koko keskustelu laantui. Väestötieteilijät havaitsivat, että ihmisen lisääntymiskyky on sitä luokkaa, ettei raamatullisinaan aikoina tarvittu suuria ikä suuren väestöjoukon aikaansaamiseksi. Samalla alettiin ylipäänsä epäillä vanhojen aikojen pitkäikäisyyskertomusten luotettavuutta. Englantilainen filosofi David Hume julisti vuonna 1752, että "kaikki luvut muinaisissa käsikirjoituksissa ovat epävarmoja ja ne ovat olleet alttiita suuremmille virhemahdollisuuksille kuin mikään muu osa teksteistä."

Vähitellen muotiin nousivatkin tulkinnat, joissa patriarkkojen pitkä iät ymmärrettiin joko metaforisesti tai myyttisesti. Luonnontieteelliselle selittämislle ei tällöin enää ollut tarvetta.

Kirjoittaja on fil.tri ja tutkija Helsingin yliopiston Renvall-instituutissa. timo-pekka.joutsivu@helsinki.fi